Duygudurum Bozuklukları

Kocaeli Üniversitesi, Psikiyatri ABD.

Dr. Öğretim Üyesi Bahadır Geniş

- Duygudurum bozukluklarının tanımı
- Bipolar spektrumu
- Unipolar depresyon, bipolar depresyondan ayırt edilebilir mi?
- Duygudurum bozuklukları ilerleyici midir?
- Duygudurum bozukluklarında nörotransmitterler ve beyin devreleri
- Stres ve depresyon
- Depresyonda belirtiler ve beyin devreleri
- Manide belirtiler ve beyin devreleri
- Duygudurum bozukluklarında beyin görüntüleme
- Özet

6.1. DUYGUDURUM BOZUKLUKLARININ TANIMI

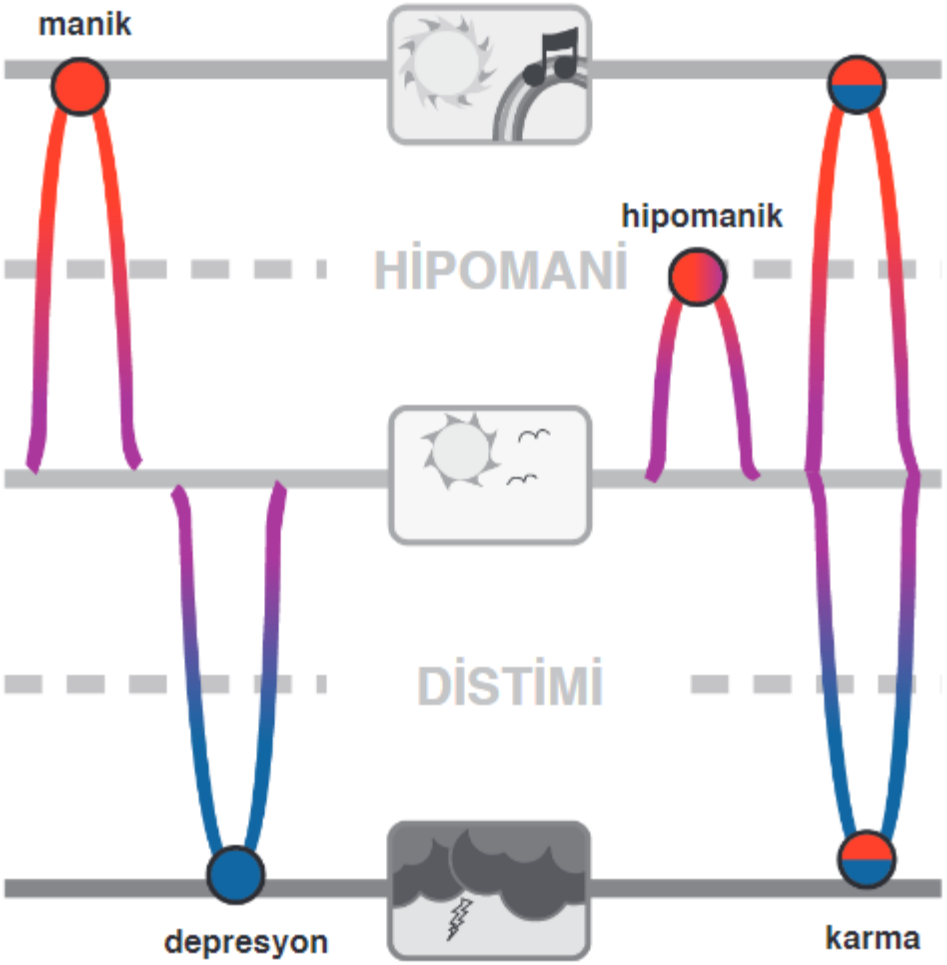

Manik epizod

Mani (anormal şekilde yükselmiş, taşkın, ya da sinirli duygudurum) artı 3 ya da 4 başka belirti

Major Depresif Epizod

Deprese duygudurum ya da ilgi kaybı ile birlikte 4 başka belirti

Hipomanik Epizod

Hipomani (yükselmiş, taşkın, ya da sinirli duygudurum, maniden daha az şiddetli ve daha kısa süreli) artı 3 ya da 4 başka belirti

Karma epizod

Hem manik epizodun hem de major depresif epizodun ölçütleri karşılanmaktadır

Major Depresyon

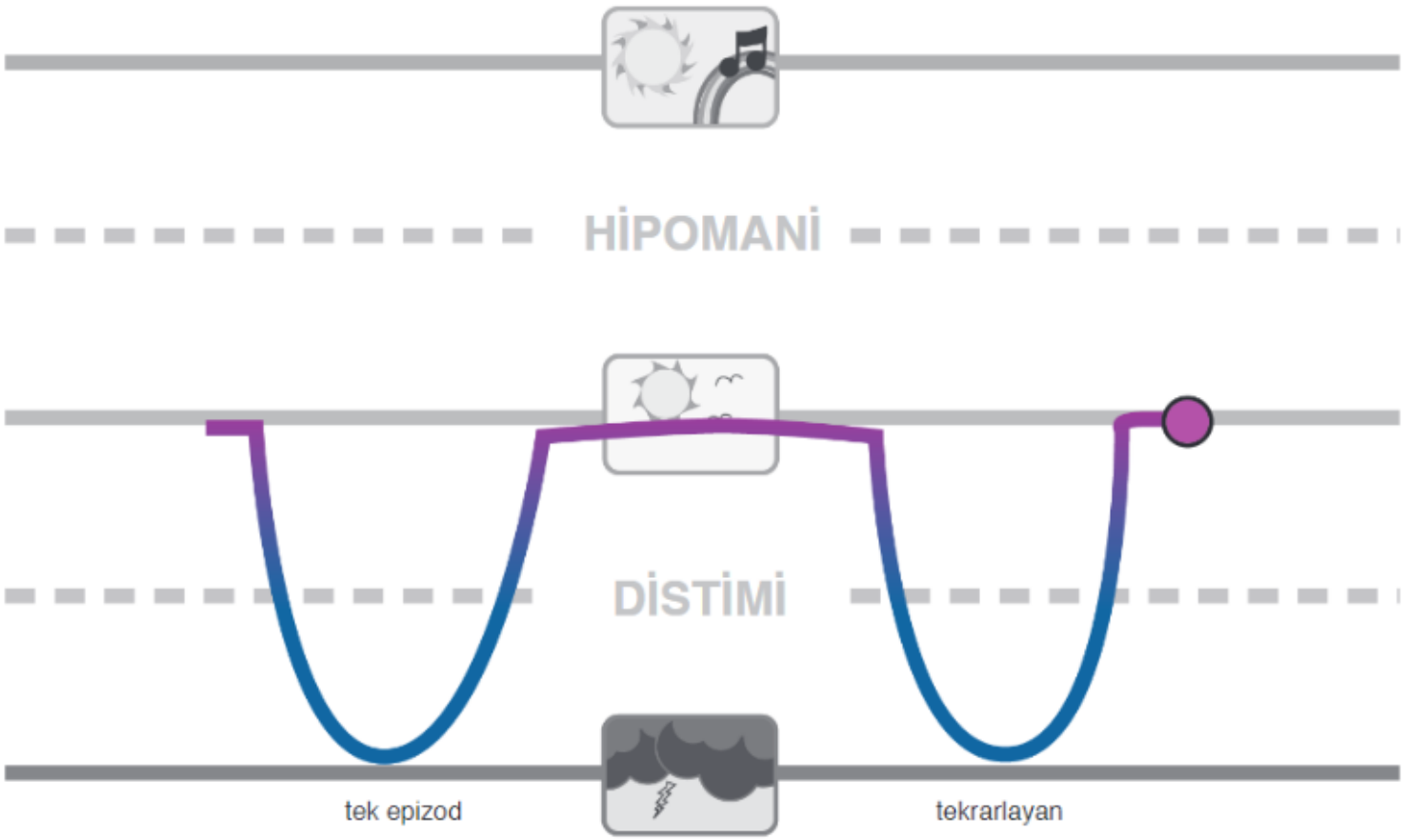

Tek/Tekrarlayıcı dönemlerle seyreden **major depresif bozukluk** kolaylıkla teşhis edilen ve en sık görülen duygudurum bozukluğudur.

Distimi

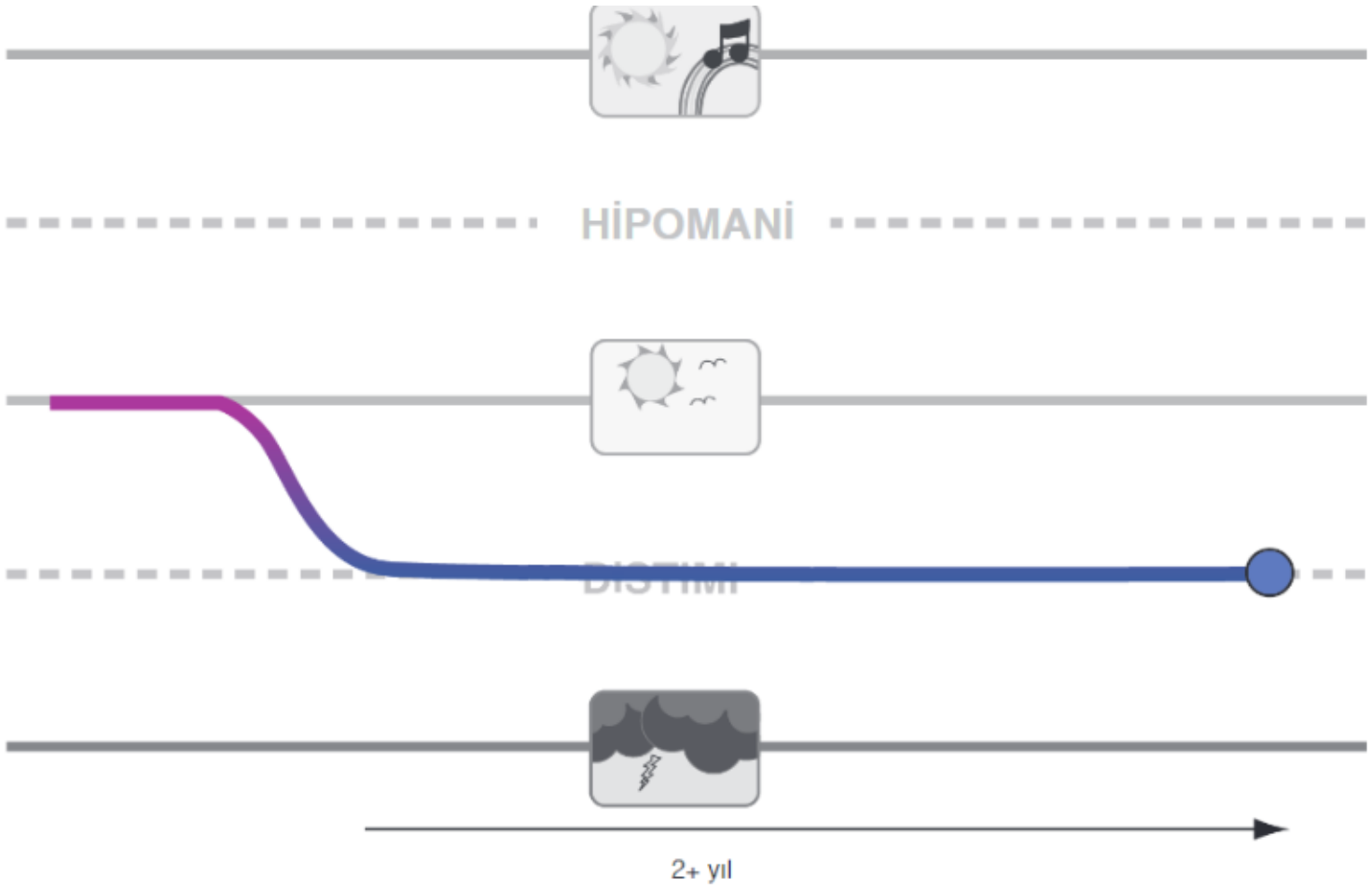

Distimi, major depresyondan **daha az şiddetli** bir depresyon formudur.
Ancak uzun sürelidir (**iki yılın üzerinde**) ve <u>sıklıkla aralıksız</u> devam eder.

Çifte Depresyon

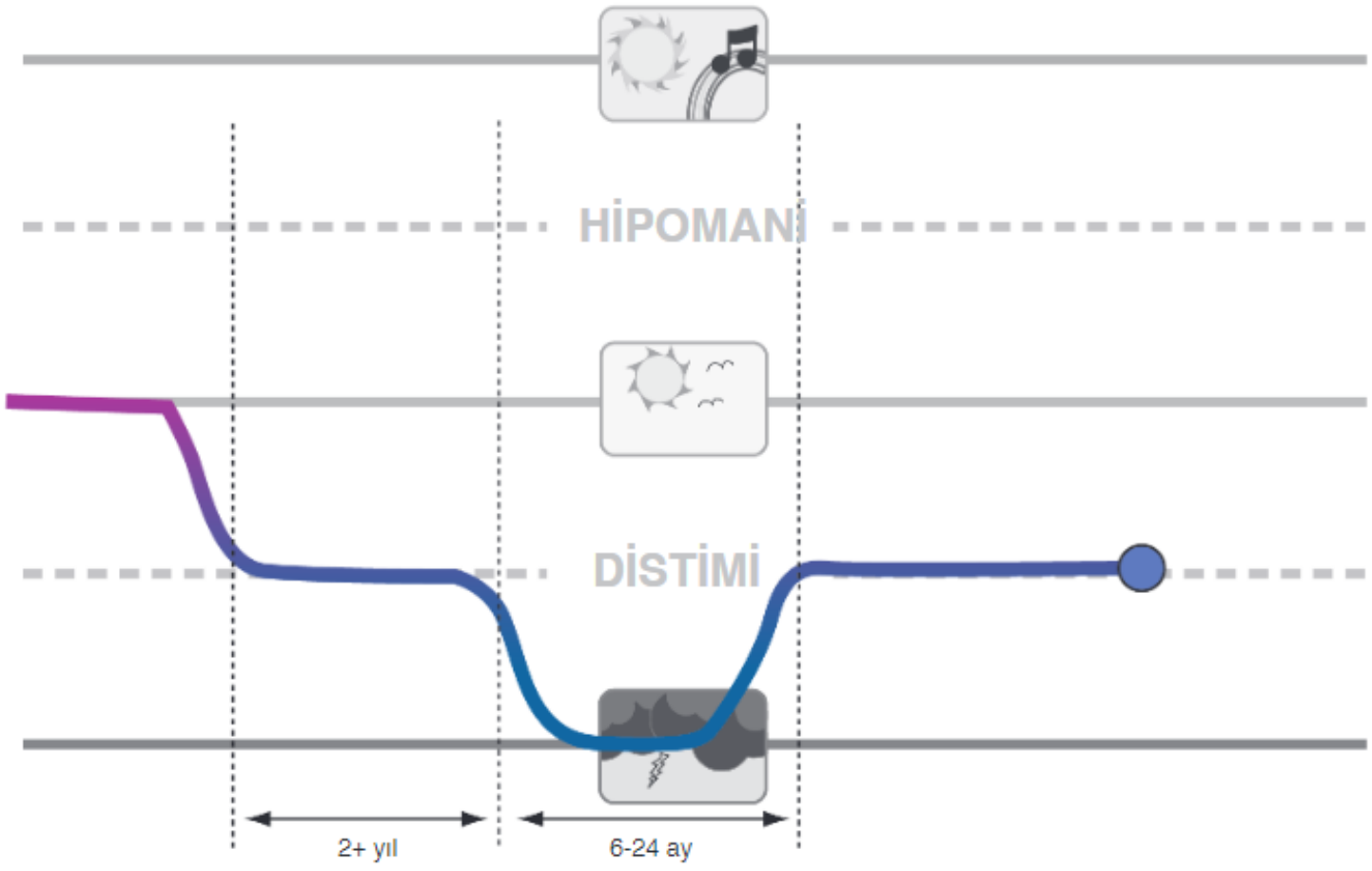

Süregiden distiminin üzerine depresif dönemin eklenmesi durumudur.

Çifte depresyon, **depresif dönemler arasında** yetersiz iyileşmenin olduğu bir tablodur.

Bipolar I
- Manik / Karma Epizod ± Major Depresif Bozukluk

Bipolar I bozukluk, en az bir **mani / karma dönemin** ortaya çıkması olarak tanımlanır.

Bipolar I için MDB tanı için şart değildir. Ancak, hastalar sıklıkla bu dönemi geçirirler.

Hızlı Döngülü Mani

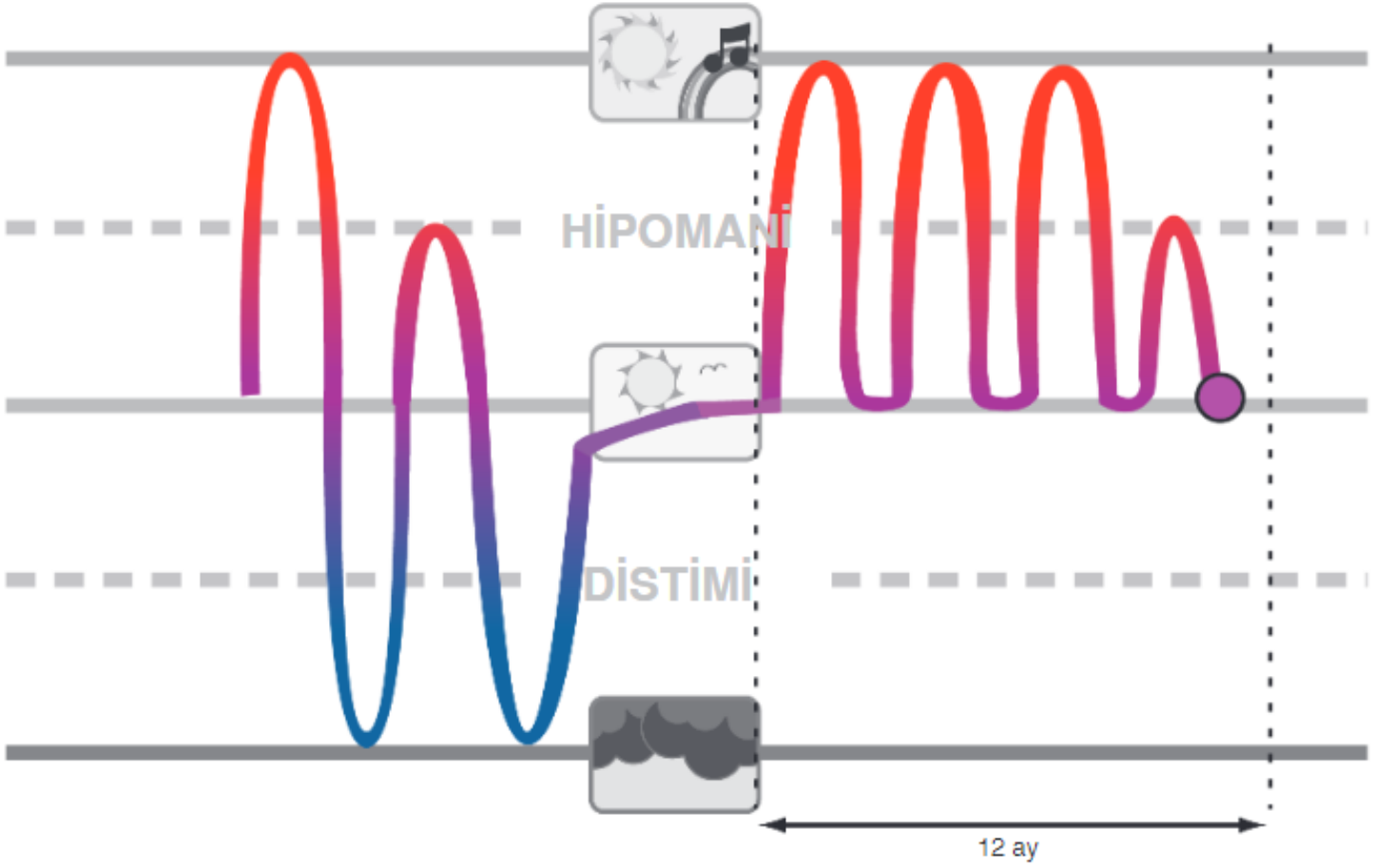

Bir yıllık süre içinde
<u>en az</u> **dört mani**
dönemi olmalıdır.

Hızlı döngü değişimleri

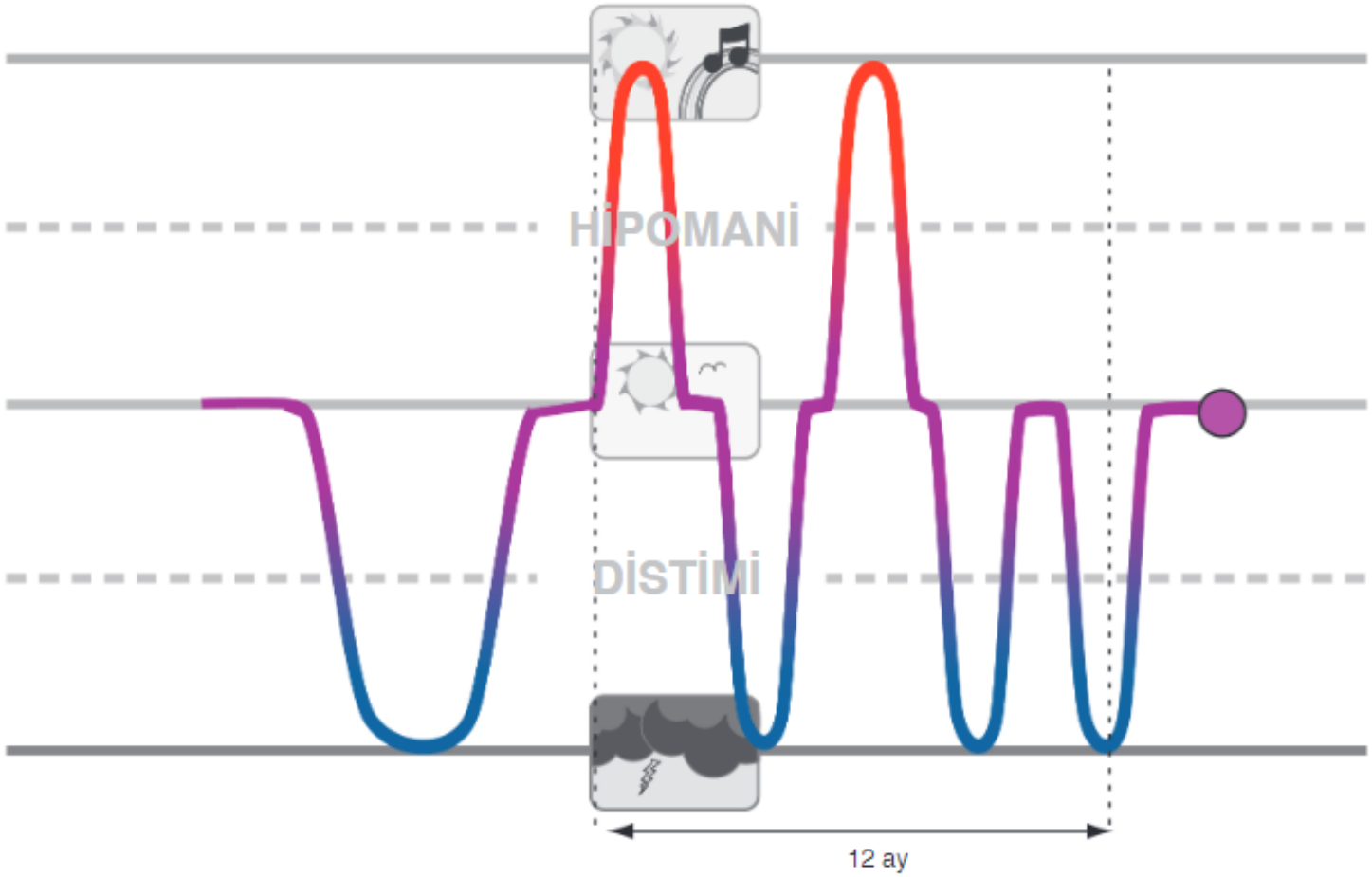

Bir yıl içinde <u>en az</u> **dört farklı "duygudurum"** dönemi

Manik ve depresif dönemler arasında **hızlı dönüşümler** olarak da ortaya çıkar.

Bipolar II
- Depresif ve Hipomanik Epizodlar

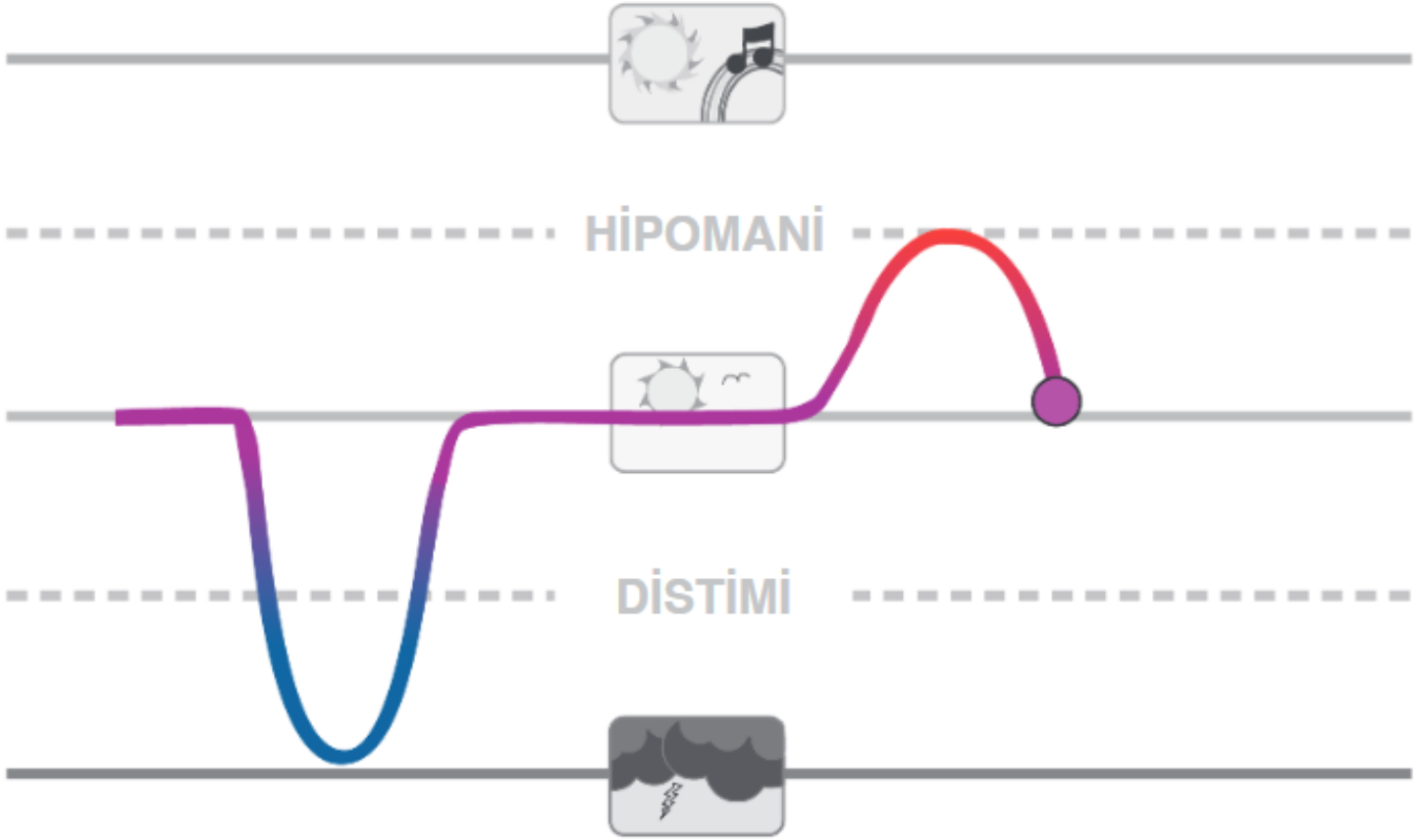

Bir veya daha fazla
major depresif dönem
+
En az bir
hipomanik dönem

Siklotimik Bozukluk

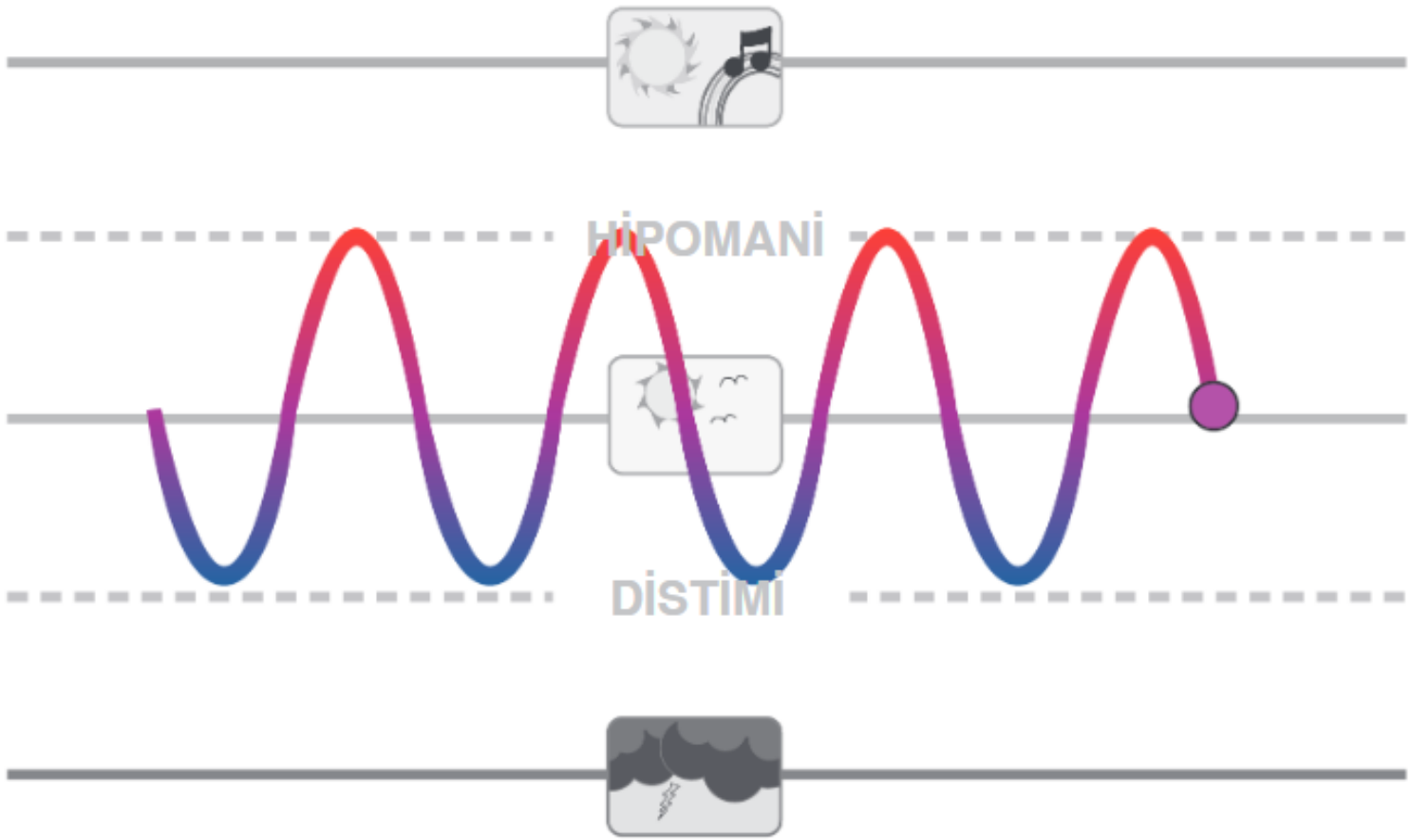

Tam bir ~~manı~~ ya da major ~~depresif~~ dönem olmadan

Hipomani ve **Distimi** arasındaki duygudurum dalgalanmasıdır.

Mizaç

- Mizaçlar,
  - Çevresel uyaranlara yanıt verirken kendini gösteren,
  - **Yaşamın erken dönemlerinde** bile var olan ve
  - Yaşam boyu kalıcılık gösteren **kalıtılabilir** örüntüler biçimindeki kişilik tarzlarıdır.

Yenilik arama
Zarardan kaçınma
Vicdanlılık

+

Ödül bağımlılığı
Sebat etme

Kişilik

- Mizaç, katılılabilen ve doğuştan gelen özelliklerdir.
- Karakter, bireyin yaşadığı aile ve toplumun değerleri ile etkileşimi doğrultusunda gelişen özelliklerdir.

- ✓ Kendini yönetme
- ✓ İş birliği yapma
- ✓ Kendini aşma

- Bazı hastalar, **duygudurumla ilişkili mizaçlara** sahip olabilirler.

- Bu durum onları **ilerleyen yaşlarda**,
  - özellikle **bipolar spektrum bozuklukları** gibi duygudurum bozukluklarına
  - **yatkın hale** getirebilir.

Mizaçlar

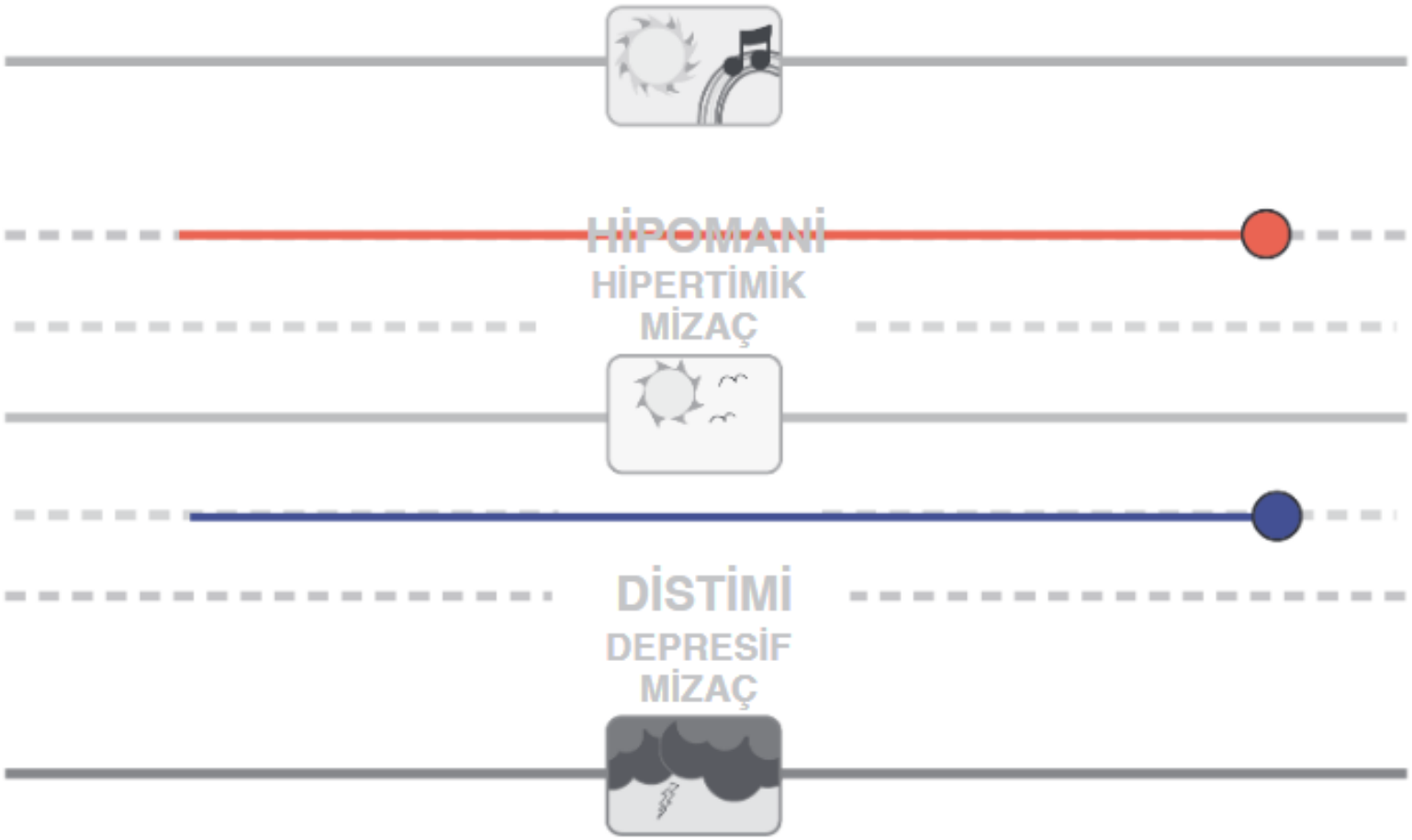

Depresif mizacı olan bireyler
Uzun bir dönem
üzgün ya da ilgisiz (+)
↓
Distimi ölçütleri (-)
İşlevsel bozukluk (±)
↓
Duygudurum bozukluğu gelişimi için risk ↑

Mizaçlar

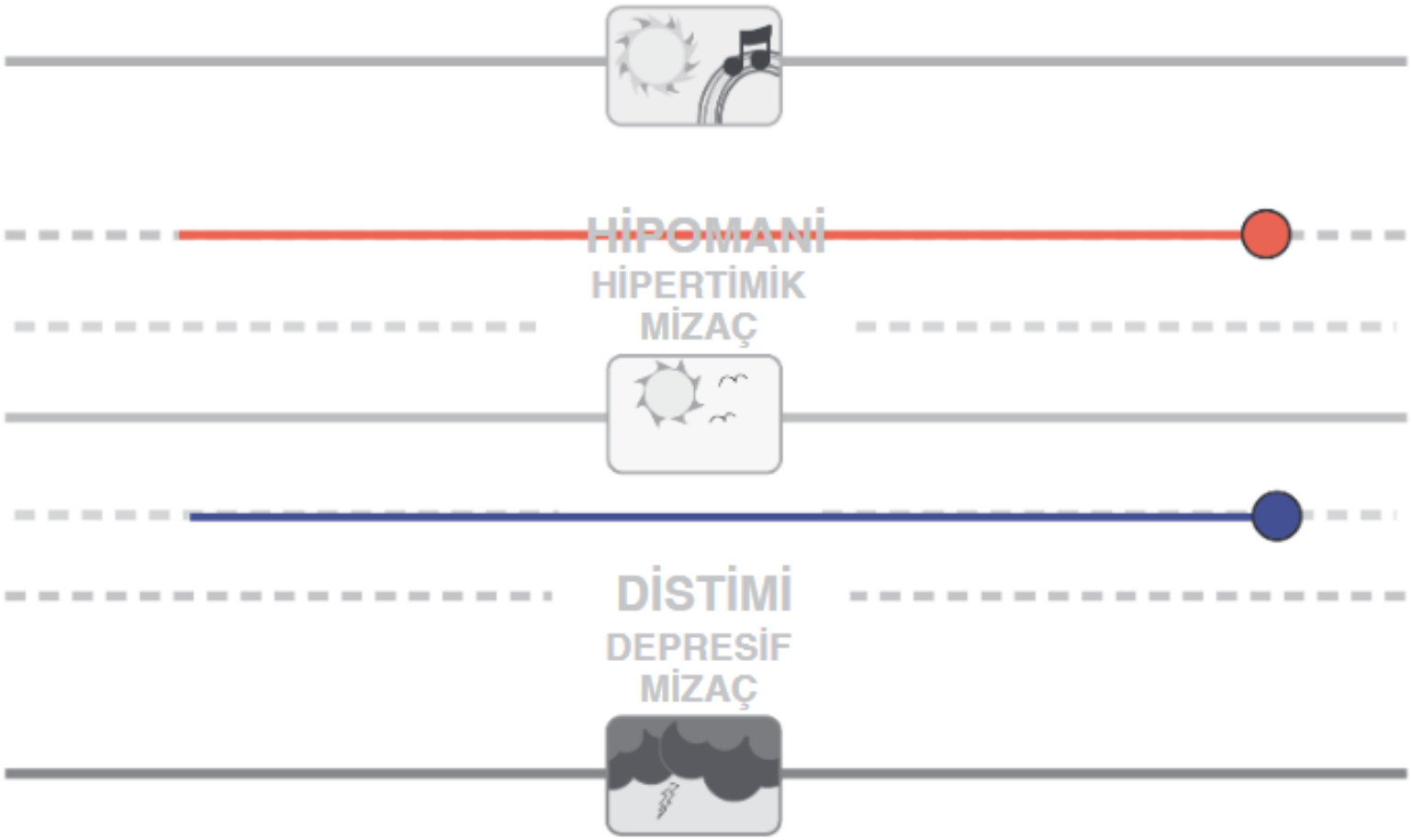

Hipertimik mizacı olan bireyler
Dışa dönüklük, iyimserlik, coşku, dürtüsellik, kendine fazla güvenme, kendini büyük görme, inhibisyon yokluğu (+)
↓
Hipomani/mani ölçütleri (-)
İşlevsel bozukluk (±)
↓
Duygudurum bozukluğu gelişimi için risk ↑

Tüm duygudurum değişiklikleri patolojik değildir.

6.2. BİPOLAR SPEKTRUMU

Paul Gauguin – Martinique

- Fransız Post Empresyonist Ressam
  - Post empresyonistler, sınırlarını reddeden bir özelliktedirler. Empresyonizmin sınırlarını genişletmişlerdir.
  - Gerçek hayat konuları sıklıkla kullanılmıştır.
  - Canlı renkler ve çoğu kez kalın boya uygulamaları vardır.

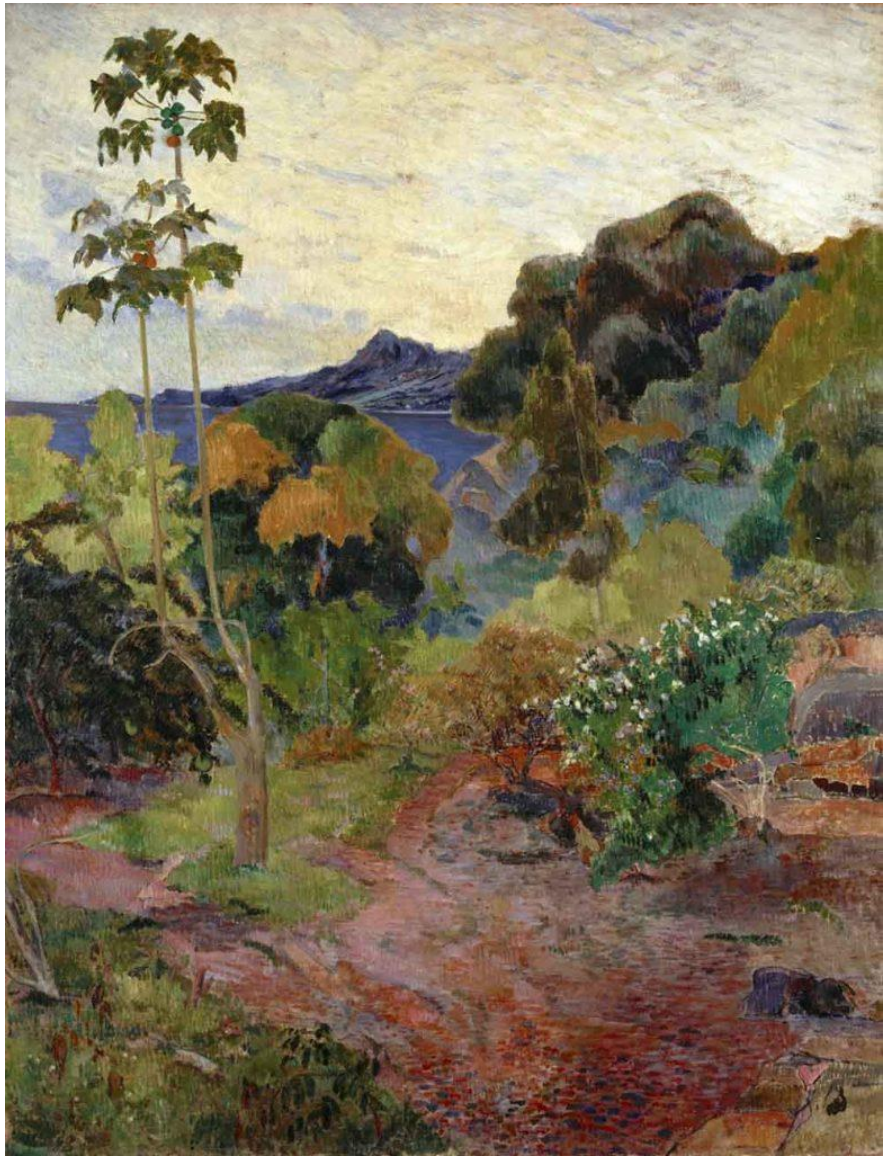

Bipolar Spektrumu

- Klinikte görülen hastaların önemli bir kısmı, duygudurum bozuklukları içindeki bir kategoriye tam olarak **oturmayabilir**.

- Bu hastalar resmi olarak "**Başka Türlü Adlandırılmayan (BTA)**" olarak adlandırılır.

- Bu tanım birçok hasta için belirtilerin **karmaşıklığını** ve **zenginliğini örten**, tek ve büyük bir kategori oluşturur.

Bipolar Spektrumu

Hastalık görünümünde büyük bir çeşitlilik mevcuttur

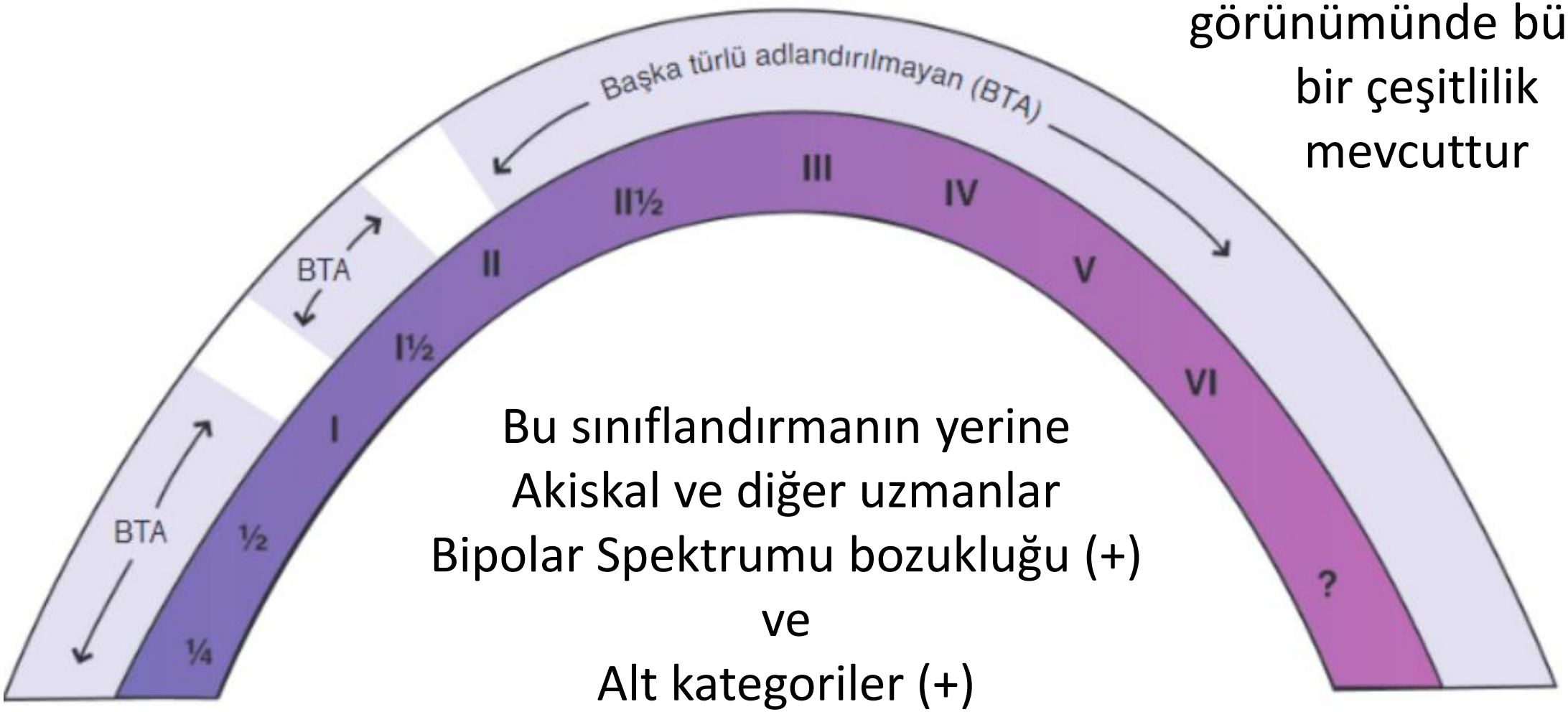

Bu sınıflandırmanın yerine
Akiskal ve diğer uzmanlar
Bipolar Spektrumu bozukluğu (+)
ve
Alt kategoriler (+)

Bipolar Spektrum Bozuklukları

- Tip 0,25 AD tedaviye hızlı ve geçici yanıt veren depresyon
- Tip 0,5 Pozitif belirtilerin eşlik ettiği bir duygudurum
- Tip 1,5 Depresyon olmadan, uzun hipomani
- Tip 2,5 Siklotimik **mizaç** var, üzerinde depresyon
- Tip 3 Depresyon var, ilaç ile tetiklenmiş hipomani/mani var
- Tip 3,5 Depresyon var, madde ile tetiklenmiş hipomani/mani var
- Tip 4 Hipertimik mizaç üzerine eklenmiş depresyon var
- Tip 5 Depresyon döneminde hipomani var
- Tip 6 Demans içinde bipolarite

Bipolar ¼
- Depresif Epizodlar ve AD Yanıtta Hızlı Tükenme

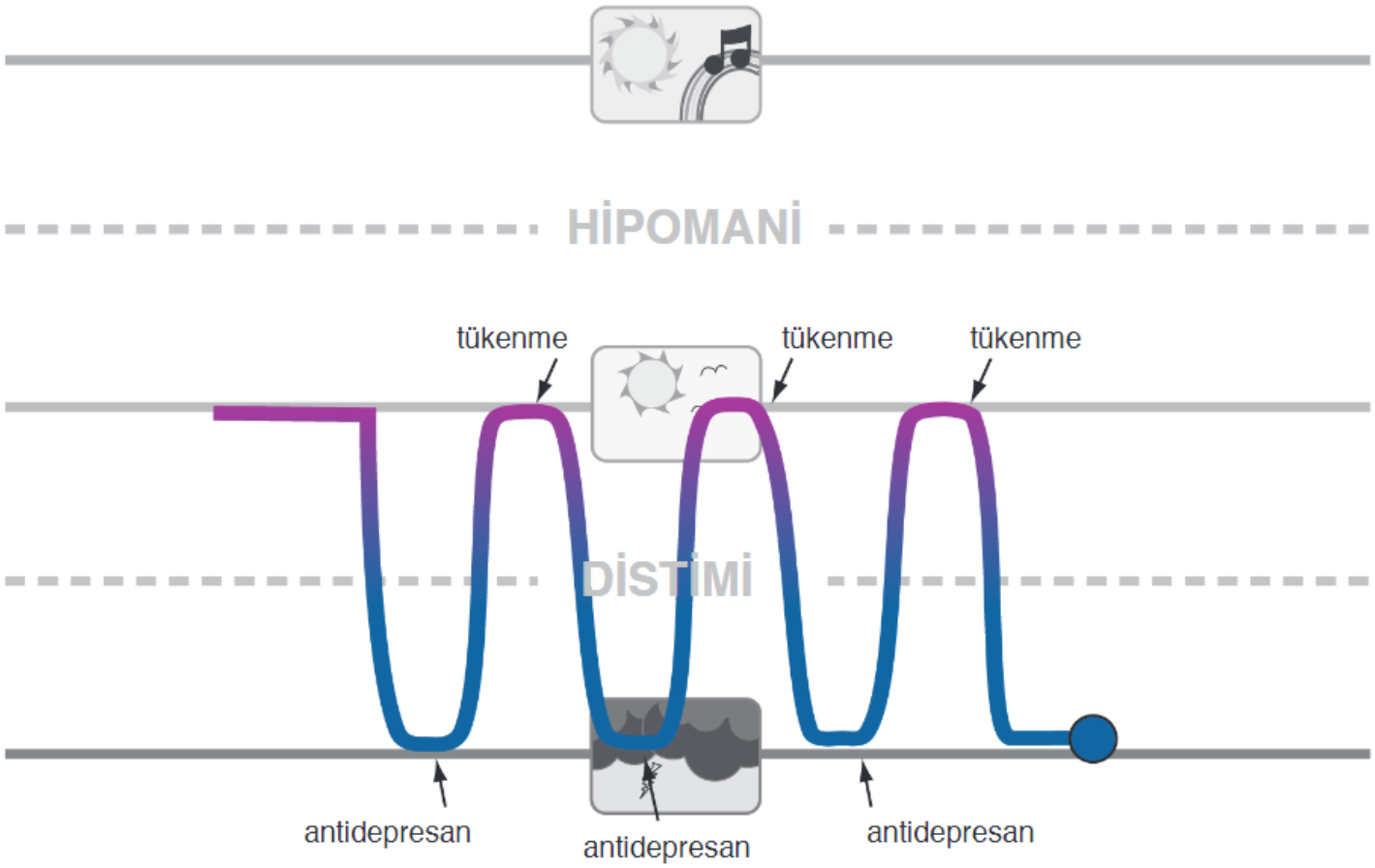

Bazı hastalar sadece depresif belirtiler (+)

↓

AD tedaviye hızlı fakat geçici yanıt (+)

Normalin üzerinde duygudurum belirtileri olmasa da muhtemelen DDD tedaviden fayda görürler.

Bipolar ½ (Şizobipolar Bozukluk)

- Pozitif belirtiler ve herhangi bir DD dönemi

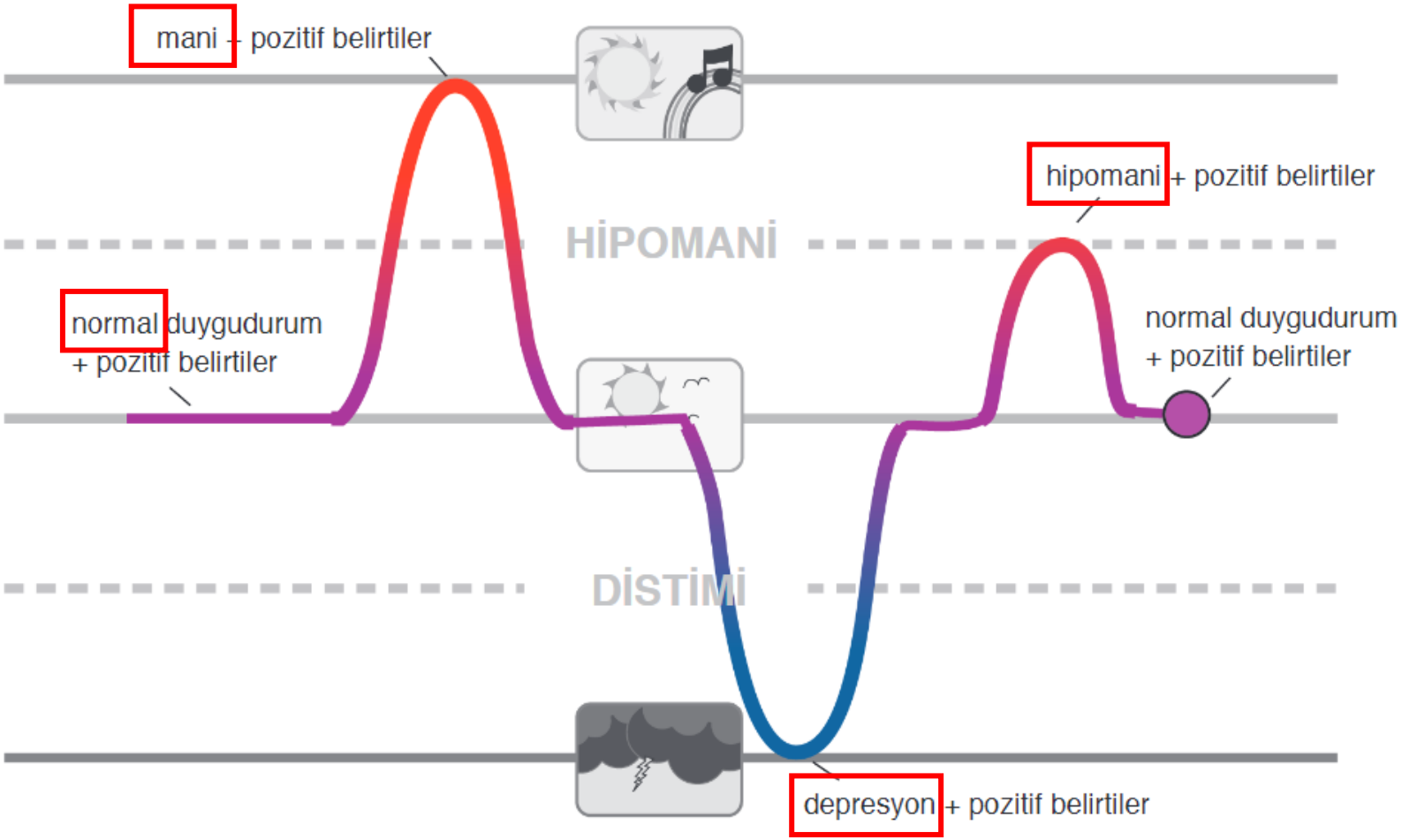

Psikozun **pozitif belirtileri** mani, hipomani ve depresif dönemlerde gözlenmesi durumudur.

Dikotomik (İkili) Hastalık Modeli

Şizofreni	Şizoaffektif Bozukluk	Bipolar Bozukluk
• psikoz • kronik, remisyonsuz • kötü sonlanım • "şizofreniye dair tek bir iz varsa şizofrenidir"	• psikoz ve • mani • duygudurum bozukluğu	• mani • duygudurum bozukluğu • döngüsel • iyi sonlanım • "duygudurum bozukluğuna dair tek bir iz varsa duygudurum bozukluğudur"

- Dikotomik bozukluklar, olarak kavramsallaştırılan **şizofreni** ve **bipolar bozukluk** bir durumun parçalarıdır.
- Sınır nasıl belirlenecek?
- ŞAB, her iki hastalıkla da örtüşen ama arada kalan bir bozukluktur.

Dikotomik (İkili) Hastalık Modeli

- “Şizofreniye ait tek bir iz bile varsa, o şizofrenidir”
  - “Şizofreni merkezli” bir bakış açısıdır.
  - Psikotik mani ve psikotik depresyon → Şizofreni ya da ŞAB’tur.

- “Duygudurum bozukluğuna ait tek bir iz bile varsa, o duygudurum bozukluğudur”.
  - “Duygudurum merkezli” bir bakış açısıdır.
  - Psikotik mani ve psikotik depresyon → Duygudurum / BAB ya da ŞAB

Şizofreni?
DD Bozukluğu?
ŞAB?

Dikotomik (İkili) Hastalık Modeli

- Dikotomik model yanlıları

- Lityum şizofrenide nadiren yararlıdır.
- Antikonvülsan ve DDD şizofrenideki psikotik belirtiler üzerine sınırlı etkilere sahiptir.
  - Güçlendirme tedavisi?

Sonuç: Farklı hastalıklardır

Dikotomik (İkili) Hastalık Modeli

- Dikotomik model için şu anki fikir ayrılıkları:

1. Bipolar bozukluk tanısı (+) → İyi sonlanım?
2. Şizofreni tanısı (+) → Kötü sonlanım?

Bir kilinik durumu diğerinden ayırabilecek, klinik belirtilerin ötesindeki **genetik** ve **biyolojik** belirteçler nelerdir?

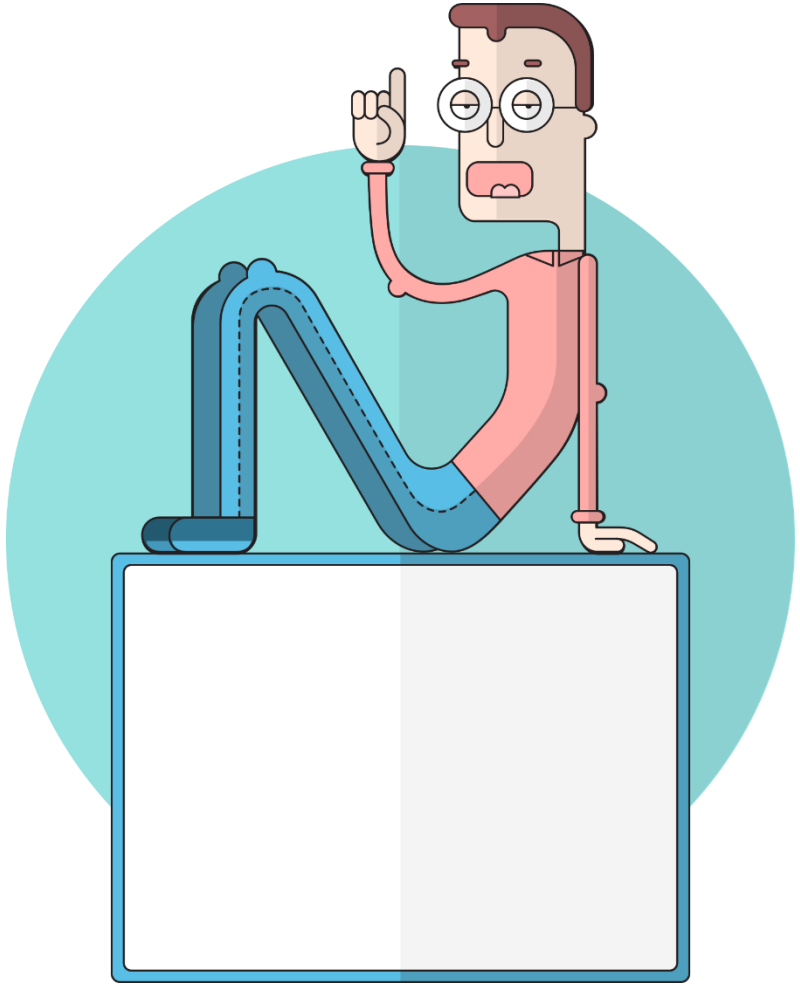

Sürekli Hastalık Modeli

Şizofreni ve bipolar bozukluğun her ikisi de **ikili hastalık** ve **sürekli bir durumun parçaları** olarak tanımlanmıştır.

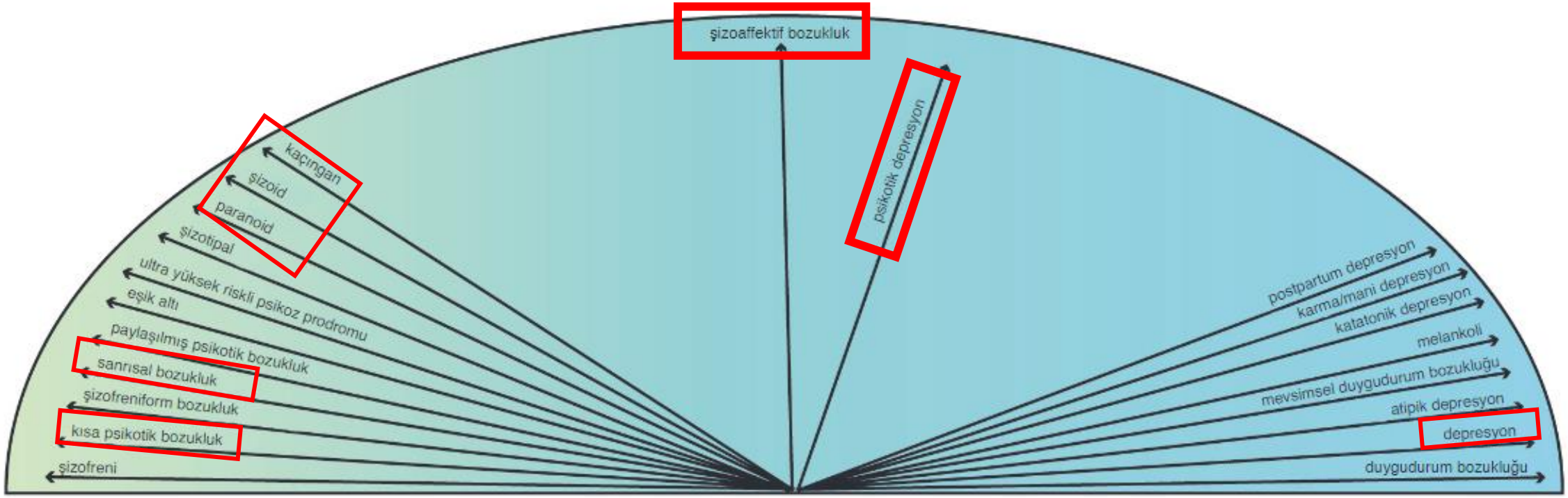

Şizofreni ve duygudurum bozuklukları bir süreklilik boyunca sıralanır.

Sürekli Hastalık Modeli

- Modern **genom** bilimi,
  - "Bu spektrumun tek bir hastalık değildir. **Yüzlerce farklı hastalıktan oluşan bir komplekstir.**" demektedir.
- Sürekli modeli yanlıları → İKAP ilaçlarının
  - Pozitif belirtilerin yanı sıra psikotik manide ve psikotik depresyonda etkilidir.
  - Ayrıca psikotik olmayan mani, bipolar depresyon ve unipolar depresyonda etkilidir.

Sonuç: Şizofreni ve BAB örtüşür

Sürekli Hastalık Modeli

- Şizofreni, duygudurum bozukluğuyla **ilişkilidir** ve **ikisi ayrı uçlardır**.

- Şizoaffektif bozukluk ise
  - **Daha az şiddetli** psikotik özellikler ve
  - **Daha şiddetli** duygudurum özelliklere sahiptir.
  - Şizofreninin daha hafif tipi olarak değerlendirilir.

Bipolar 1,5

- Depresyonsuz Uzamış Hipomani

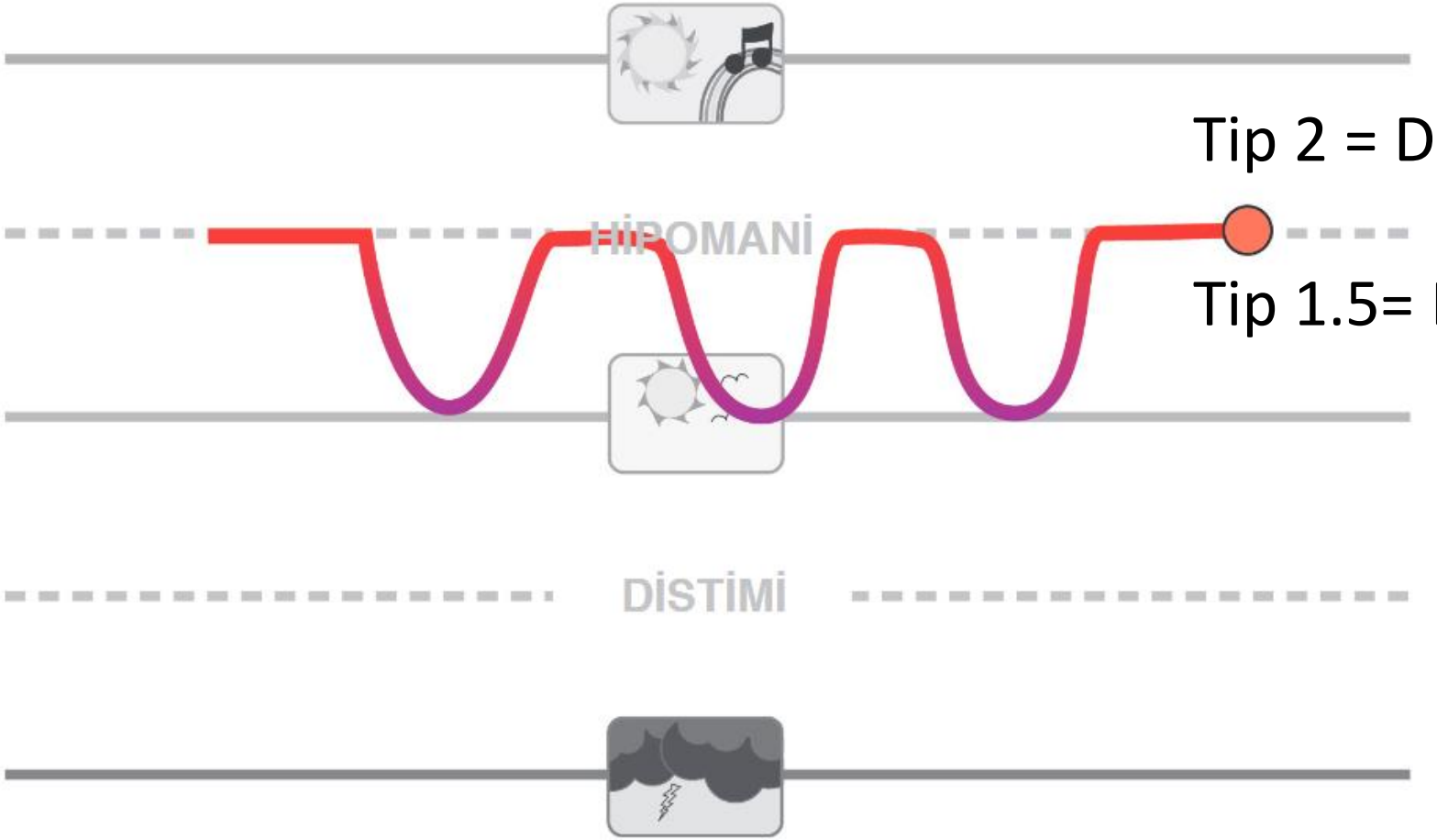

Tip 2 = Depresyon + Hipomani

Tip 1.5= Depresyonsuz Hipomani

Depresif dönem gelişimi için risk altındadırlar.

DDD tedavi için adaydırlar.

Bipolar 2,5

- Siklotimik Mizaçla Depresif Epizodlar

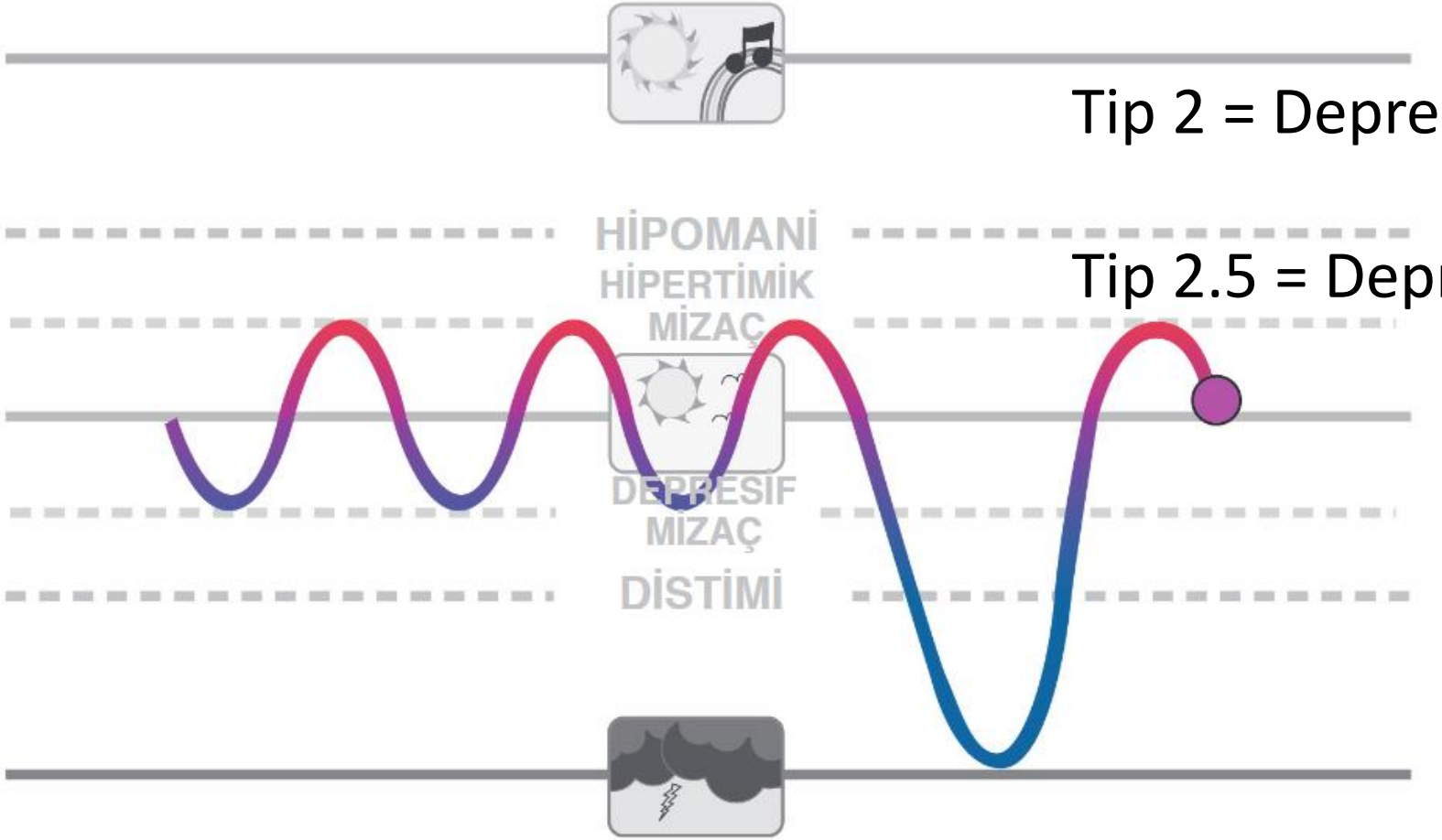

Tip 2 = Depresyon + Hipomani

Tip 2.5 = Depresyon+ Siklotimik **mizaç**

AD uyardığı **DD döngüselliği** için risk altındadırlar.

DDD tedavi için adaydırlar.

Bipolar 3

- Antidepresanların Uyardığı Hipomani ile Depresif Epizodlar

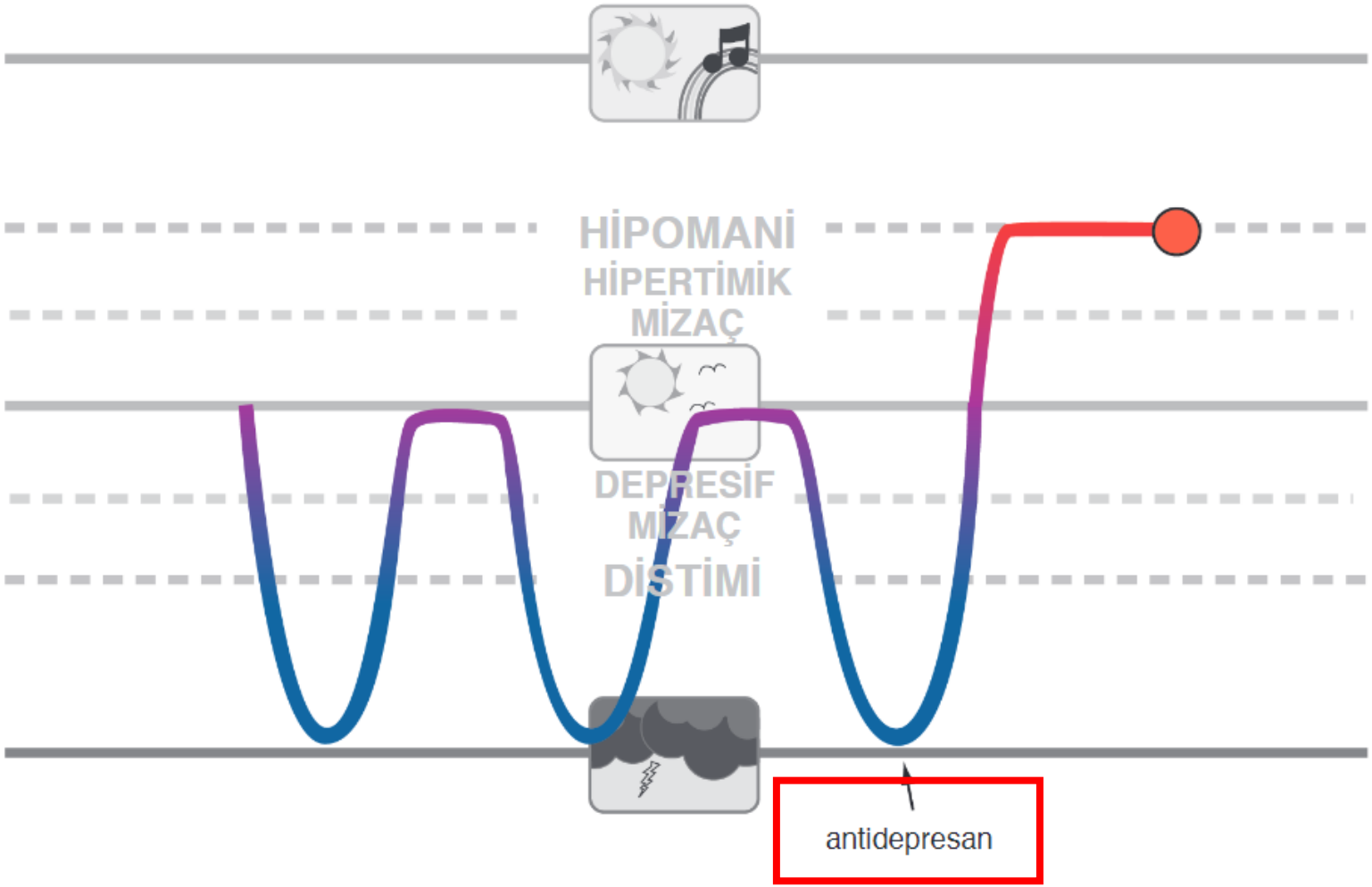

DSM,
AD'lerin uyardığı
(hipo)maniyi,
maddeyle uyarılan
bir DD bozukluğu
olarak tanımlar.

Bu kişiler duyarlıdır.
Bundan dolayı
BSB olarak
değerlendirilmelidir.

Bipolar 3,5

- Bipolar Bozukluk, Madde Kötüye Kullanım

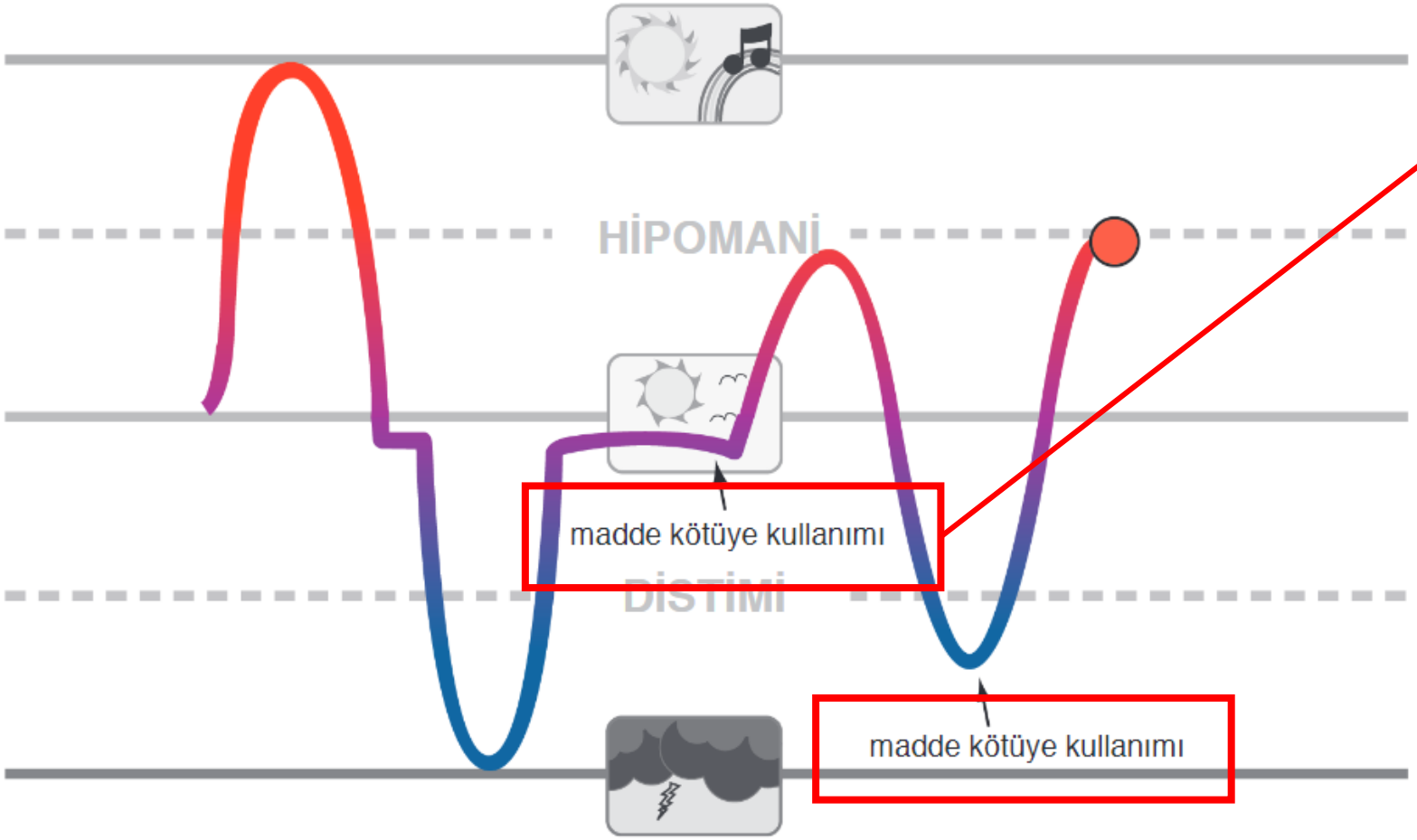

Bipolar ve madde kötüye kullanımı bir aradadır ve
Madde → Hipomani (+)

Bu hastaların bir kısmında **kendiliğinden** ya da **ilaçla** tetiklenmiş bir **mani** vardır.

Bipolar 4

- Hipertimik Mizaç ile Depresif Epizodlar

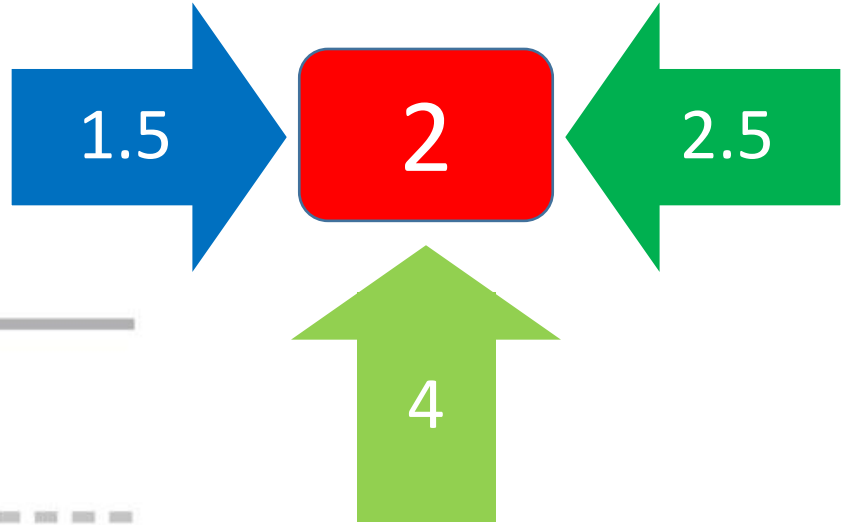

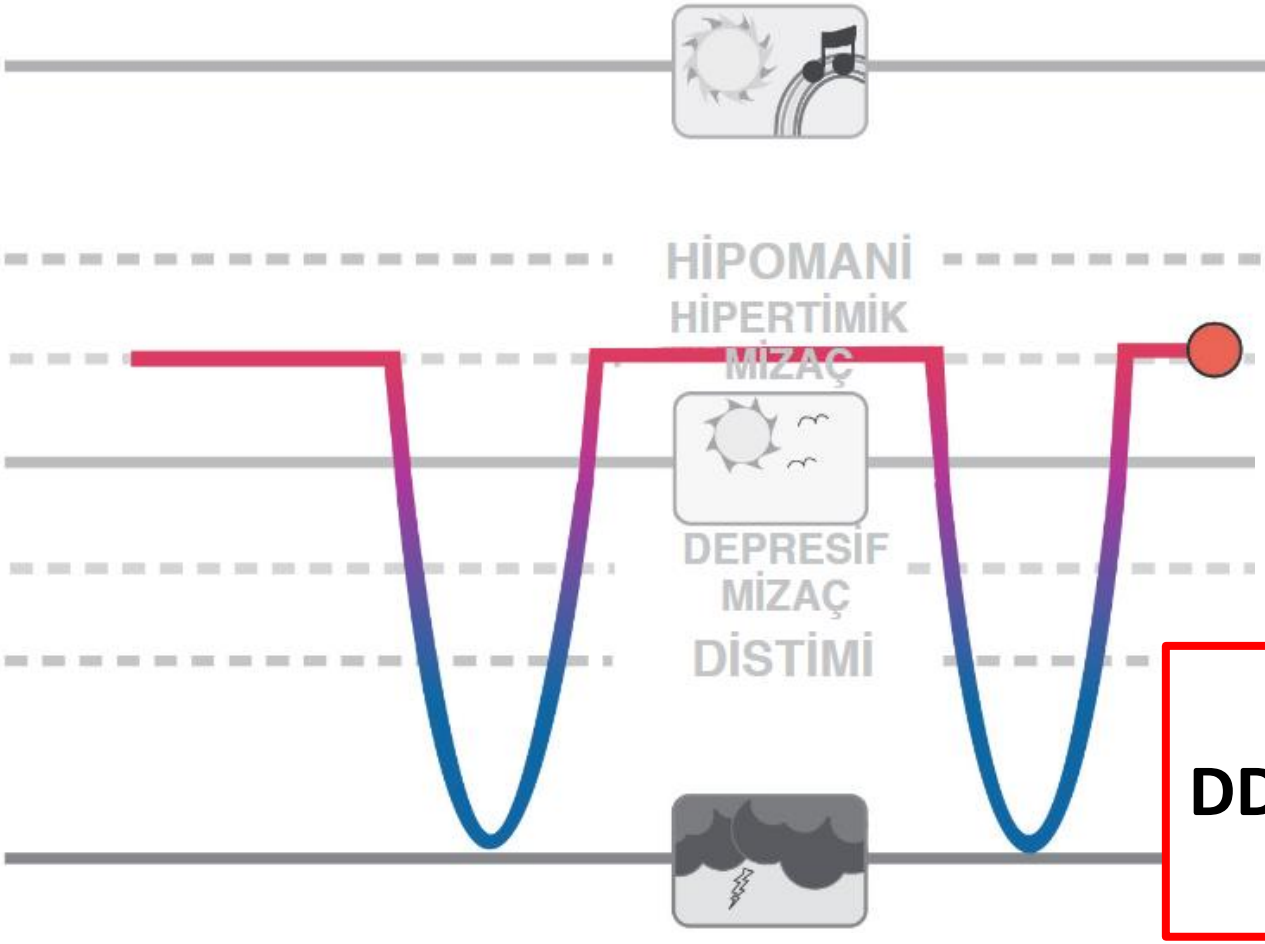

2 = Depresyon + Hipomani

2.5 = Depresyon + Siklotimik mizaç

4 = Depresyon + Hipertimik

AD uyardığı
DD döngüselliği için risk altındadırlar.
DDD tedavi için adaydırlar.

Uzun süreli ve stabil hipertimik mizaca bir major depresif dönemin eklenmesidir.

Bipolar 5

- Hipomani belirtili Depresyon

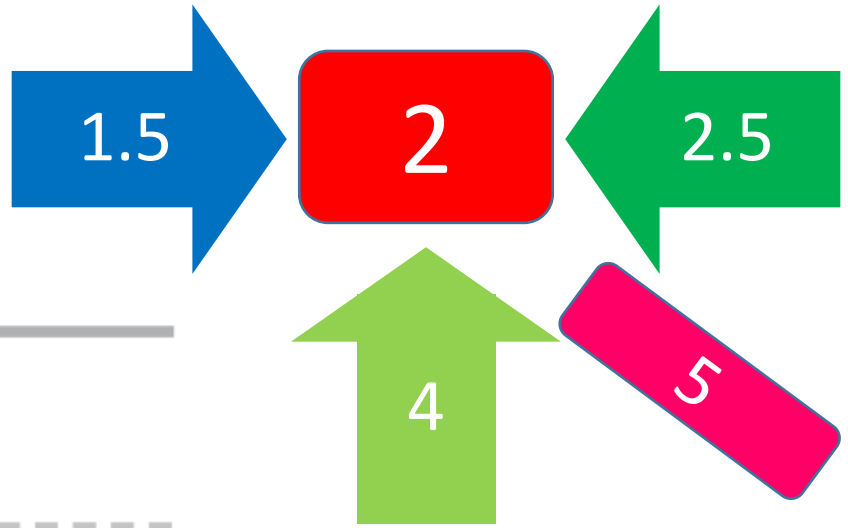

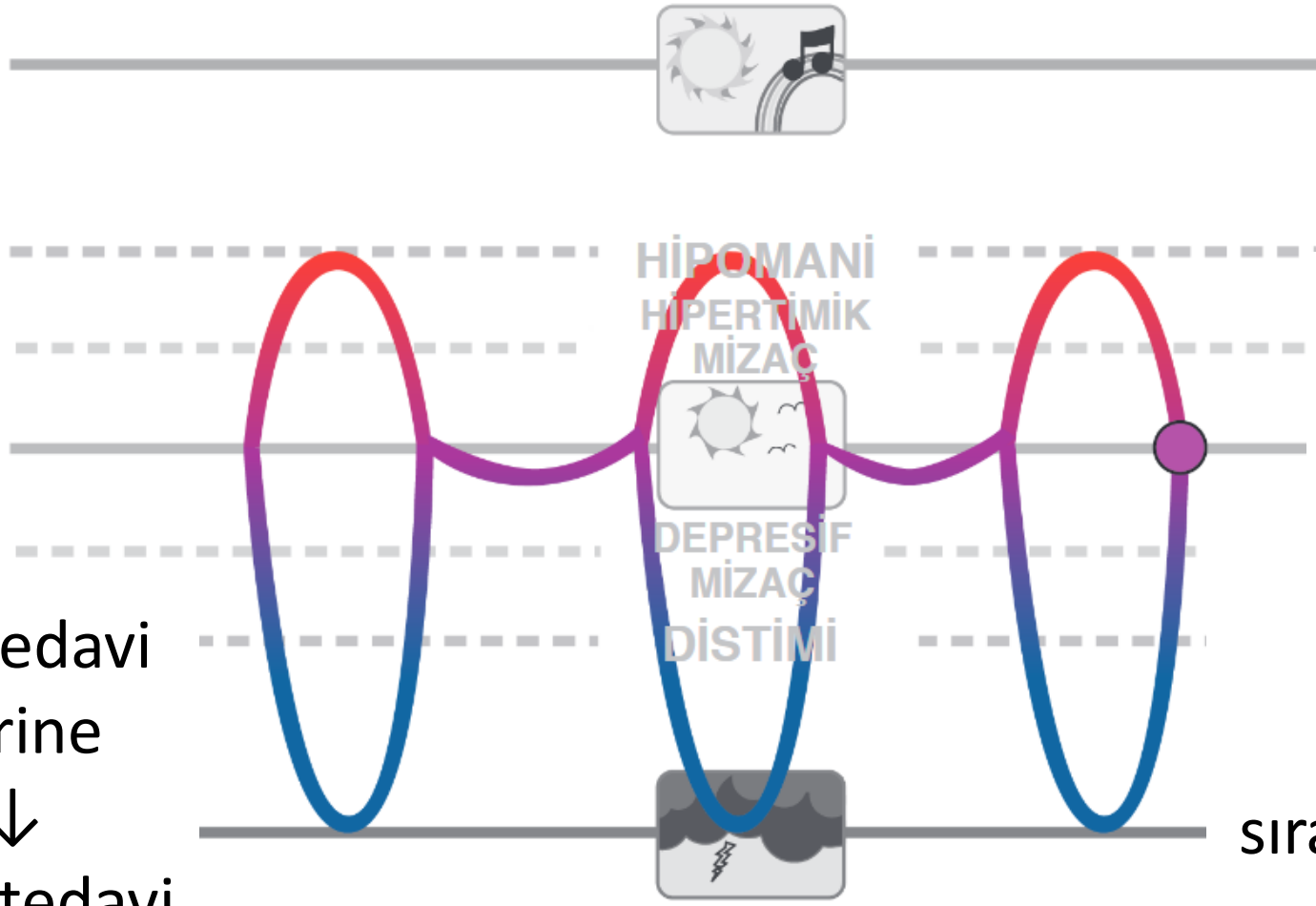

2 = Depresyon + Hipomani

5 = Depresyon sırasında hipomani (+)

Öncesinde bir hipomani dönemi yok.

Sadece depresif dönemler sırasında hipomani belirtileri var.

AD tedavi yerine

↓

DDD tedavi

Karma dönem değildir. Çünkü belirtiler mani kriterlerini karşılamaz.

Bipolar 6

- Demans İçine Yerleşmiş Bipolarite

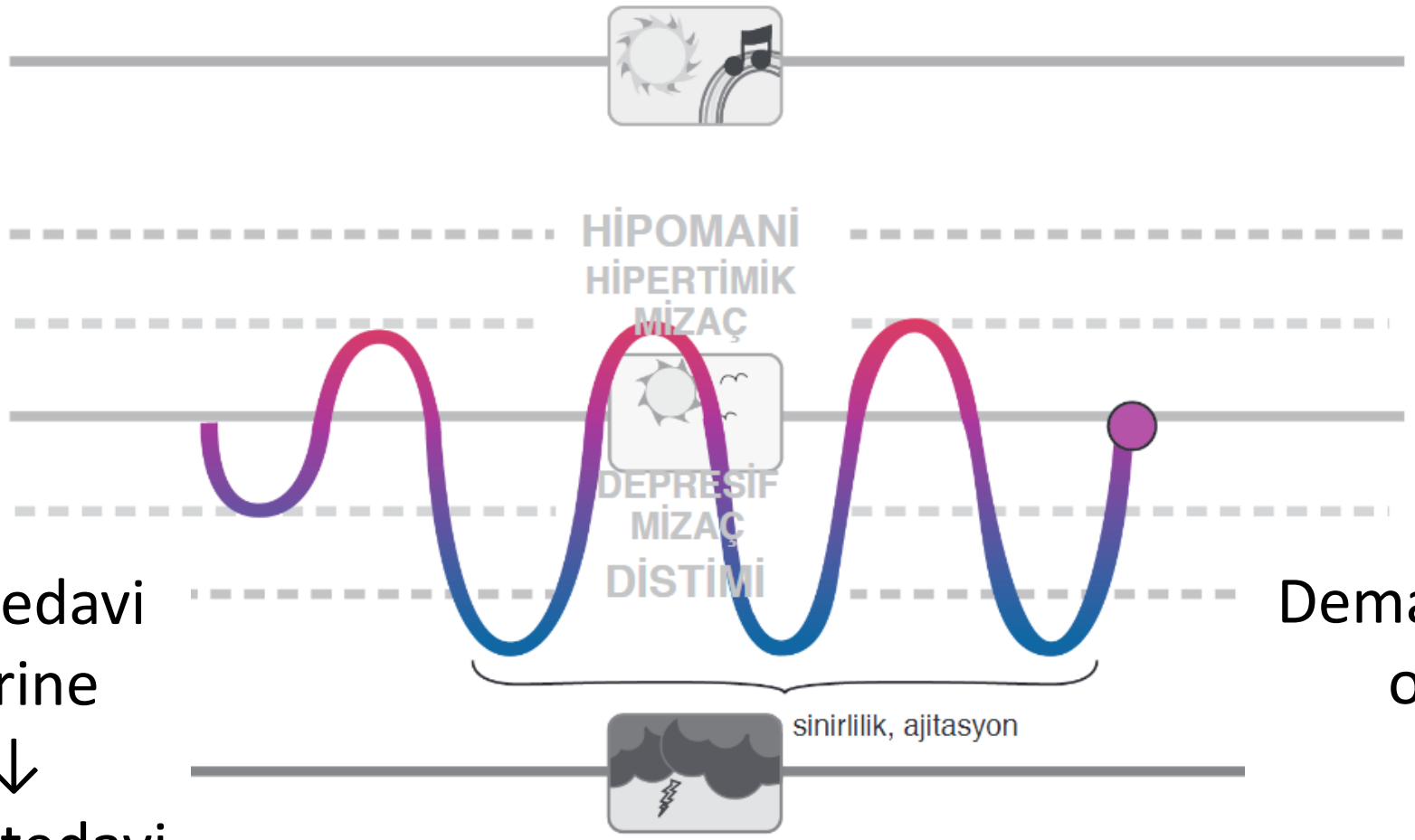

DD dengesizliği ilerleyen yaşlarda başlar.

Bozulmuş dikkat, sinirlilik, azalmış güdü ve bozulmuş uyku bunu takip eder.

AD tedavi yerine
↓
DDD tedavi

Demans / Unipolar depresyon olarak kabul edilebilir. Ancak BSP olarak değerlendirilmelidir.

Bipolar Spektrum Bozuklukları - ÖZET

- Tip 0,25 AD tedaviye hızlı ve geçici yanıt veren depresyon
- Tip 0,5 Pozitif belirtilerin eşlik ettiği bir duygudurum
- Tip 1,5 Depresyon olmadan, uzun hipomani
- Tip 2,5 Siklotimik **mizaç** var, üzerinde depresyon
- Tip 3 Depresyon var, ilaç ile tetiklenmiş hipomani/mani var
- Tip 3,5 Depresyon var, madde ile tetiklenmiş hipomani/mani var
- Tip 4 Hipertimik mizaç üzerine eklenmiş depresyon var
- Tip 5 Depresyon döneminde hipomani var
- Tip 6 Demans içinde bipolarite

ÖZET

0.25	Hızlı yanıt (+) / (-)
0.5	Psikotik belirti
3	İlaç
3.5	Madde
6	Demans içine yerleşmiş bipolarite

0.25	0.5	1.5	2.5	3	3.5	4	5	6

ÖZET

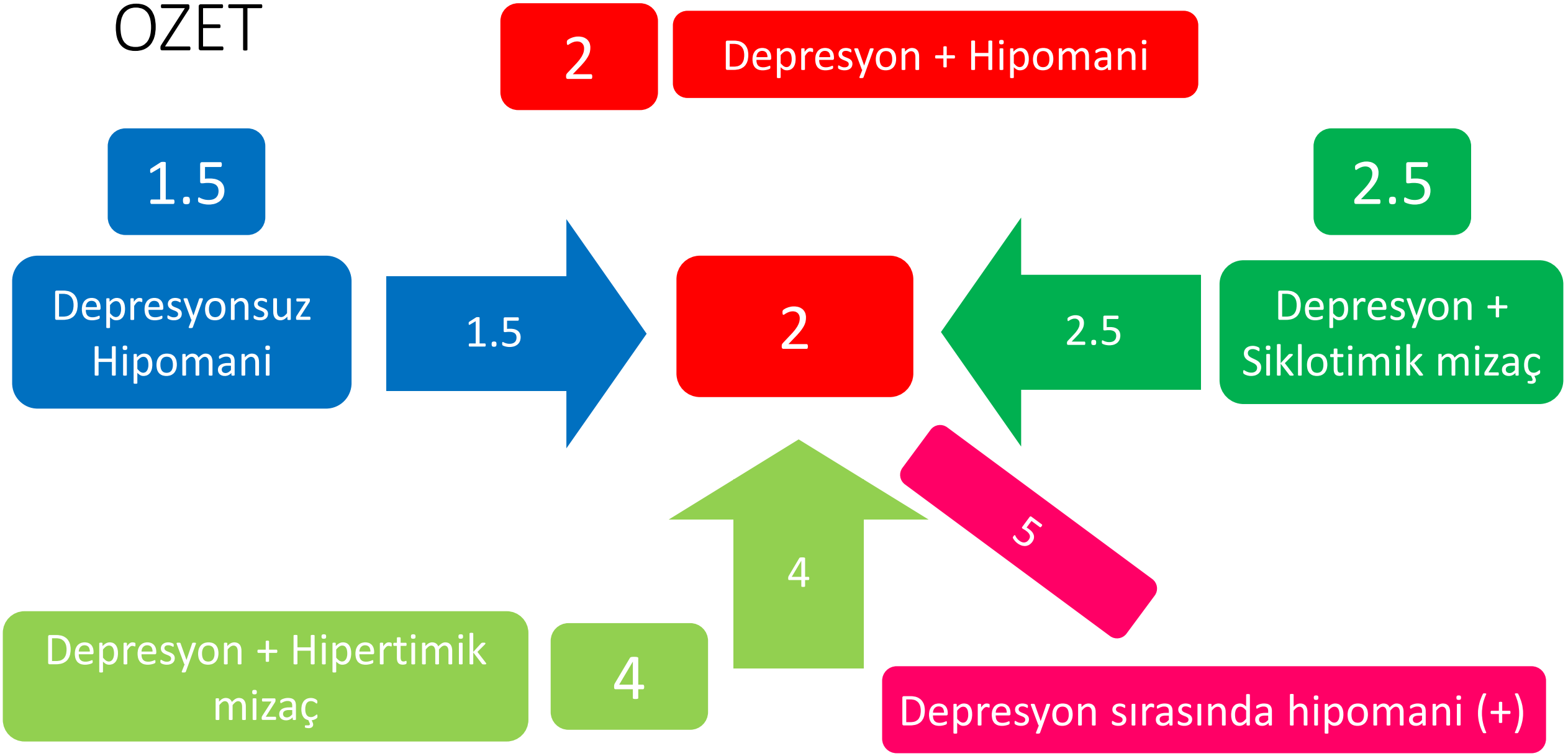

BSP Adlandırma

Mani	Depresyon	Kısaltma	Adlandırma
Var	Yok	M	Mani
Yok	Var	D	Depresyon
Var	Var	MD	Bipolar Karma
Var	Bazı belirtiler var	Md	Disforik mani
Hipomani var	Var	mD	Bipolar 5
Bazı belirtiler var	Var	mD	BTA Duygudurum
Bazı belirtiler var	Bazı belirtiler var	md	Prodrom/Yetersiz iyileşme